

מעין חיים

הקואליציה לבריאות הציבור

ציטוט מומלץ

חיים מ. 2013. יישום חוק אוויר נקי – בין התקדמות לעיכובים. *אקולוגיה וסביבה* 4(3): 214–215.

זיהום אוויר עירוני – מיצג על גבי חולצות, תל-אביב, 2008 | צילום: יואב לרמן ©

יישום חוק אוויר נקי – בין התקדמות לעיכובים

[בקצרה](#)

גיליון סתיו 2013 / כרך 4(3)

1 באוקטובר, 2013

חקיקתו של חוק אוויר נקי (בשנת 2008) נתפסה כמהפכה של ממש בהסדרת תחום איכות האוויר בישראל. פרק הזמן שחלף מאז כניסת החוק לתוקף (ינואר 2011), מאפשר בחינה ראשונית של מידת יישום החוק.

מעקב אחר יישום החוק ^[1] **מצביע על פערים משמעותיים בין דרישות החוק לבין הנעשה בשטח בשני נושאים מרכזיים: הכנת תכנית לאומית לצמצום זיהום האוויר וניטור אוויר ודגימתו.** החוק קובע כי עד ינואר 2012 תאשר הממשלה תכנית לאומית לצמצום זיהום האוויר. התכנית הוכנה על-ידי המשרד להגנת הסביבה ^[2] בשיתוף משרדי ממשלה, נציגי ציבור וכלכלנים, שחישבו כי ההשקעה בתכנית (690 מיליון ₪ על פני שמונה שנים) תחסוך למשק, בשנת 2015 לבדה, 1.5 מיליארד ₪ בהוצאות בריאות. אך הממשלה לא אישרה את ההצעה (בשל התנגדות משרד האוצר), ומאז לא חלה התקדמות בנושא.

הנושא השני שקיימים בו פערים ביישום החוק הוא נושא ניטור האוויר ודגימתו. בתוספת הראשונה לחוק הוגדרו 28 מזהמי אוויר. לרובם נקבעו "ערכי איכות אוויר" – שהם תקנים הקובעים את הריכוז המרבי של מזהמים אלה באוויר, ומשמשים נקודת ייחוס למדידות. מערך ניטור האוויר בישראל הוא בין הצפופים בעולם וכולל כ-140 תחנות ניטור, אך הן מנטרות מספר מועט יחסית של מזהמים (עד שמונה). שאר המזהמים אמורים להימדד פעם בשבועיים במסגרת תכנית דגימה שהכין המשרד להגנת הסביבה. אף על פי כן, התכנית אינה מבוצעת: בשנת 2012 התקיימו שבע יממות דגימה לכל היותר בכל הארץ ^[3]. תדירות דגימה כה נמוכה מקשה על יישום החוק בשני מישורים: לא ניתן לקבוע ולעדכן ערך איכות אוויר למזהם כאשר לא ידוע כמעט דבר על ריכוזיו בישראל; תדירות כה נמוכה של מדידות מקשה על מציאת מקורות הזיהום, ולא מאפשרת בדיקה רצינית של עמידה בערך איכות האוויר, כדי שיהיה אפשר לבחון אם קיימת הפרה של החוק ולנקוט צעדים בהתאם.

מאידך גיסא, בתחומים אחרים הנזכרים בחוק ניכרת התקדמות משמעותית מאז כניסתו לתוקף. החוק חולל שינוי משמעותי בהליך הרישוי הסביבתי של פליטות מפעלים לאוויר. כ-150 מפעלים גדולים קיבלו ויקבלו בשנים הקרובות היתר פליטה

לאוויר, וזאת על סמך בקשה מפורטת להיתר פליטה שהם מגישים, בדומה לנעשה במדינות אירופה. גם הבקשה להיתר הפליטה וגם היתר הפליטה עצמו מתפרסמים באינטרנט וזמינים לכל דורש^[4]. כמו כן, אושרו לאחרונה (על-ידי ועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת) המלצות ועדת המשנה לתקינה של המשרד להגנת הסביבה, שיושבים בה נציגים ממשרדי הממשלה, מהתעשייה, מחברות ממשלתיות ומארגוני סביבה. לפי ההמלצות יש להקשיח את ערכי איכות האוויר יחסית לערכים הקודמים שנקבעו, או לקבוע ערך סביבה חדש לחמישה מזהמי אוויר (PM_{10} , גפרית דו-חמצנית, אוזון, חנקן דו-חמצני ו- $PM_{2.5}$).

זיהום אוויר עירוני – מיצג על גבי חולצות, תל-אביב, 2008 / צילום: יואב לרמן ©

תחבורה היא גורם זיהום האוויר העיקרי במרכזי הערים בישראל. בשנת 2012 נקבעו תקנות חדשות מתוקף החוק, שקובעות ערכים מחמירים יותר לבדיקת זיהום האוויר מכלי הרכב בבדיקה השנתית במכוני הרישוי, ומעבירות את הפיקוח על כך למשרד להגנת הסביבה. עם זאת, אף על פי שהחוק קובע כי רשויות מקומיות יהיו אחראיות לטיפול ולאסדרה של איכות האוויר בתחומן, מעטות הרשויות שקבעו חוקי עזר או הכינו תכניות לצמצום זיהום אוויר מתחבורה, ואף תכנית עוד לא יצאה אל הפועל. נוסף על כך, משרד התחבורה הצהיר על כוונתו להקים רשויות מטרופוליטיות לתחבורה ציבורית, שאמורות להביא למעבר נוסעים מרכב פרטי לתחבורה הציבורית, ובעקבותיו לירידה בזיהום האוויר מתחבורה, אך טרם עשה כן.

לבסוף, נדבך חשוב בחוק אוויר נקי עוסק בחובת פרסום הנתונים לציבור. כל נתוני איכות האוויר שנאספים במסגרת מערך ניטור האוויר הארצי, אכן נגישים לציבור בזמן אמת באינטרנט, וכך גם המסמכים הנוגעים להיתרי הפליטה. עם זאת, יכולת הציבור

להבין, לפרש ולהגיב למידע כה מקצועי היא מוגבלת מאוד, ולראיה – במהלך השנה הראשונה למתן היתרי הפליטה התקבלו שתי הערות בלבד מן הציבור, מתוך כמה עשרות בקשות להיתרי פליטה שהוגשו. לדעתנו, קיימות מספר דרכים לשיפור נושא זה, ובהן הוספת תקציר לבקשה להיתר פליטה, שיכיל את הנקודות העיקריות, ושליחת טיוטת היתר הפליטה לבעלי העניין, כגון התאחדות התעשיינים, רשויות מקומיות הגובלות בשטח המפעל, ארגוני סביבה וועדות איכות סביבה.

בשלב זה עוד מוקדם לומר אם החוק הצליח לשפר את איכות האוויר בישראל, אך אין ספק כי מאז כניסתו לתוקף חלו כמה התפתחויות חשובות בתחום מורכב זה. בשנים הקרובות יובהר אם המהלכים שתוארו כאן אכן יצאו לפועל וישיגו את מטרות החוק.

הערת העורך: במהלך הקיץ (מאי 2013) הודיעה הקואליציה לבריאות הציבור על פירוקה עקב היעדר מימון. לאחרונה התבשרנו כי ארגון חיוני זה ימשיך בפעילות מצומצמת כארגון מתנדבים.

מקורות

1. הקואליציה לבריאות הציבור. 2013. [נסיגה מחוק אוויר נקי? דו"ח מעקב: שנתיים לחוק אוויר נקי](#).
2. המשרד להגנת הסביבה. 2012. [תכנית לאומית לצמצום ולמניעת זיהום אוויר בישראל](#).
3. המשרד להגנת הסביבה. 2013. [דיגומים סביבתיים ארציים בין השנים 2009–2012](#).
4. המשרד להגנת הסביבה. [מערכת חיפוש היתרי פליטה](#).